

Anomális belső párkeltés vizsgálatokkal egy új elemi-részecske nyomában

Krasznahorkay Attila
ATOMKI, Debrecen

Az Atomki gyorsító laboratóriumaiban anomálishan viselkedő elektron-positron párokat figyeltünk meg az ^{16}O 10.95 MeV-es $0^- \rightarrow 0^+$ és 8.87 MeV-es $2^- \rightarrow 0^+$ átmeneteinek legerjesztődése során. A párok mért szögkorrelációja meghatározott szögeknél maximumokat mutatott, éles ellentétben azzal, amit a belső párkeltésre vonatkozóan a kvantum elektrodinamikai számítások előre jeleznek. Ezt a viselkedést számszerűleg, konzisztens és meggyőző módon úgy sikerült értelmezni, hogy feltételeztük, hogy az átmenetek során egy könnyű, elektromosan semleges, $8,4 \pm 0,2 \text{ MeV}/c^2$ tömegű, axiálvektor ($J^\pi = 1^+$) bozon keletkezett, ami aztán elektron-positron párrá bomlott el. Ez a bozon valószínűleg megegyezik egy korábban észlelt $9 \pm 1 \text{ MeV}/c^2$ tömegű részecskével, de a tömegét most pontosabban, a spinjét pedig előszörre sikerült meghatározniuk, így is hozzájárulva ezen egzotikus semleges részecske létének bizonyításához. Ez a bozon, talán a részecskefizika standard modelljének kiterjesztésekor bevezetett egyik semleges bozonnal azonosítható, amit mostanában az Univerzum leírására bevezetett sötét anyag bomlásának értelmezésére is felhasználnak.

Az asztrofizikai p-folyamat kísérleti vizsgálata

Kiss Gábor Géza
ATOMKI, Debrecen

A vasnál nehezebb izotópok zömének szintézise neutronbefogási reakciók sorozatán keresztül zajlik. A nehéz, proton-gazdag izotópok egy kis csoportja azonban nem jöhet létre neutronbefogással, mivel az izotóp-térkép proton-gazdag oldalán, a stabil magok által mintegy „árnyékolva” helyezkednek el. Ezen ritka, ún. p-izotópok robbanásos folyamatok során keletkeznek úgy, hogy a már kialakult nehéz izotópokon (γ, n) reakciók mennek végbe. Bizonyos mértékű protonfelesleg fölött lejátszódhatnak (γ, p) és (γ, α) reakciók is. A fenti reakcióhálózatot nevezzük p-folyamatnak.

A p-magok gyakoriságának meghatározását, a Naprendszerben mért előfordulással való összehasonlíthatóságot és ezáltal az asztrofizikai modell ellenőrzését, reakcióhálózat-számításokkal végzik. Ezen számításokhoz több mint 2000 stabil és radioaktív magon lejátszódó mintegy 20000 magreakció hatáskeresztmetszetének ismerete szükséges. Ezen hatáskeresztmetszeteket a statisztikus modell alapján határozzák meg az optikai potenciál felhasználásával. Az ilyen Hauser-Feshbach típusú modellszámítások eredményét összevetve a mért inverz reakciók befogási hatáskeresztmetszetével, asztrofizikai szempontból jelentős eltérést találunk. Ez különösen igaz (γ, α) ill. az inverz (α, γ) reakciók esetén. Az eltérés egyik lehetséges forrása az α -mag optikai potenciál nem kellő pontosságú ismerete.

Az ATOMKI ciklotron típusú részecskegyorsítójához telepített precíziós szórókamrával lehetőség nyílik alacsony energián rugalmas szórás-kísérletekben a Rutherford hatáskeresztmetszettől való eltérés alapján az α -mag optikai potenciál paramétereinek kísérleti meghatározására, valamint a mért szórási hatáskeresztmetszet és a globális optikai potenciál modellek szórási hatáskeresztmetszet jóslatainak összehasonlítására.

Korábbi ilyen mérésekben a ^{144}Sm , ^{92}Mo , ^{106}Cd valamint $^{112}, ^{124}\text{Sn}$ magok optikai potenciál paramétereit határozták meg. Mivel a fent felsorolt magok mind páros-páros, proton-gazdag

vagy proton mágikus számú magok, a potenciál-paraméterek viselkedésének vizsgálatában a neutron mágikus, páratlan protonszámú ^{89}Y mag potenciáljának meghatározása volt célunk.

Földalatti nukleáris asztrofizika

Fülöp Zsolt
ATOMKI, Debrecen

A nukleáris asztrofizikában szerepet játszó magreakciók hatáskeresztmetszete rendkívül kicsi az asztrofizika szempontjából fontos energiatartományban. Emiatt az ilyen hatáskeresztmetszetek meghatározásához különleges kísérleti eljárások szükségesek. Egy földalatti laboratóriumban a méréseket zavaró kozmikus sugárzás több nagyságrenddel csökken, lehetővé téve a kis valószínűséggel lejátszódó reakciók vizsgálatát.

A LUNA (Laboratory for Underground Nuclear Astrophysics) kollaboráció, melynek 2000 óta az ATOMKI nukleáris asztrofizika csoportja is tagja, az olaszországi Gran Sasso földalatti laboratóriumba telepített gyorsítóval végez hatáskeresztmetszet-méréseket. Előadásomban a LUNA kollaboráció eredményeit, és további terveit foglalom össze.

Egzotikus magfizikai effektusok a neutrongazdag könnyű atommagokban

Elekes Zoltán
ATOMKI, Debrecen

A radioaktív ionnyalábokkal végzett kutatások egyik legnagyobb fellegvára a Tokió mellett található RIKEN kutatóintézet. Az ATOMKI munkatársai évek óta gyümölcsöző együttműködés keretében dolgoznak velük a stabilitási sávtól távol lévő atommagok szerkezetének kutatásában. Előadásomban az utóbbi néhány év legérdekesebb eredményeit mutatom be a neutrongazdag oldalon található atommagok tulajdonságainak feltárásában.

Van-e héjzáródás a neutron-instabilitási vonal mentén?

Dombrádi Zsolt
ATOMKI, Debrecen

A '70-es évek végétől kezdődően egyre több kísérleti adat jelezte, hogy a 32Mg környékén nincsen semmi jele az $N=20$ héjzáródásnak. A megfigyelt jelenségek arra utaltak, hogy a stabilitási sávtól igen távol, közel a neutron-instabilitási vonalhoz megváltozik az átlagtér geometriája, ami együtt jár az egyrészezske-energiák átrendeződésével is. A szisztematikus vizsgálatok azonban kimutatták, hogy a megfigyelt kísérleti adatok értelmezhetőek a magszerkezet jelentős változásának feltételezése nélkül is. Ezen értelmezés szerint, a valencia protonok és a héjzáródáson átívelő neutron gerjesztések közötti kvadrupol korreláció olyan erős, hogy ezek a 2-részezske-2-lyuk gerjesztések adják a mag alapállapotát, míg a zárt héjhoz tartozó állapotok magasabb energiára kerülnek. Ez egy olyan jelenség, amit már számos más magtartományban megfigyeltek.

Annak ellenére, hogy nem volt közvetlen kísérleti bizonyíték a héjzáródás megszűnésére, fenn maradt a hit, hogy a neutron-instabilitási vonal közelében olyan mértékben kell változni az átlagtérnek, hogy az az egyrészesecske energiák drasztikus változásához vezessen, és az új radioaktív nyalábgyorsító-projektek indoklásában kiemelkedő szerep jutott a héjzáródások problémájának.

Az elmúlt egy-két évben olyan új kísérleti adatokat nyertünk amelyek egyértelműen mutatják, hogy az $N=20$ héjzáródás megszűnik a neutron-instabilitási vonal közelében [1,2]. Előzetes adataink azt mutatják, hogy az $N=28$ héjzáródás is sérül már $Z=14$ körül.

[1] Dombrádi Zs., Elekes Z., Saito A., Aoi N., Baba H., Demichi K., Fülöp Zs., et al., Phys. Rev. Lett. in print

[2] Elekes Z., Dombrádi Zs., Saito A., Aoi N., Baba H., Demichi K., Fülöp Zs., et al. Phys. Lett. B 599 (2004) 17

Nukleáris effektusok nagyenergiás nehezionütközésekben

Barnaföldy Gergely Gábor
KFKI RMKI, Budapest

A nagyenergiás nehezion ütközésekben keletkezett nagy impulzusú pionok spektrumát a pQCD alapú parton modellből nagy pontossággal megkaphatjuk, ha bevezetjük az 1+2 dimenziós parton-eloszlásokat. Felhasználva a Glauber-Gribov modellt a proton-atommag ($p+A$), és atommag-atommag ($A+A$) ütközéseket proton-proton ($p+p$) ütközések szuperpozíciójaként adhatjuk meg, figyelembe véve a kezdőállapotú effektusokat: a többszörös szórás és az atommagon belüli árnyékolást. A RHIC $d+Au$ ütközéseiben mert, előre- illetve visszaszórt ionspektrumok analízise lehetővé tette, hogy megvizsgáljuk a nukleáris kezdőállapotú effektusok hatásait. Az így kapott eredmények háttéréül szolgálnak a RHIC $Au+Au$ ütközéseiben megfigyelt pion-elnyomás jelenségének magyarázatául, valamint lehetőséget adnak a forró színes patronanyag a kvark-gluon plazma (QGP) azonosítására és vizsgálatára.

Potenciálok származtatása szórásadatokból

Apagy Barnabás,
BME Fizikai Intézet, Elméleti Fizika Tanszék, Budapest

Inverz kvantum szórás módszer kölcsönhatások meghatározását teszi lehetővé fázistolás sorozatokból. Az input fázistolásokat általában fix energia, vagy fix impulzusmomentum melletti szórás kísérletekből származtatjuk. Ennek megfelelően beszélünk fix-E, illetve fix-l inverz számolásról, ahol a nyert eredmény olyan gömbszimmetrikus potenciál, amely a 'valódi' (3-dimenziós) kölcsönhatás bizonyos aspektusáról (pl. hatótávolság és erősség) ad felvilágosítást, modell független módon. A kapott inverz potenciálok természetesen egzaktul reprodukálják az input adatokat, ha behelyettesítjük őket a radiális Schrödinger egyenletbe.

A módszer működését atomfizikai, magfizikai és részecske fizikai példák illusztrálják.

Egy e^+e^- -pár szöghkorrelációs mérésére használt sokszálas proporcionális számláló (MWPC) fejlesztése

Vitéz András, Gácsi Z., Gulyás J., Krasznahorkay A.
ATOMKI, Debrecen

Az elmúlt évben áttöréseket értünk el, egy 9 MeV tömegű semleges bozon keresésére irányuló kísérletsorozatunkban. Elsőként figyeltük meg e^+e^- keletkezését 10,95 MeV-es, erősen tiltott $0^- \rightarrow 0^+ \text{ } ^{16}\text{O}$ átmenetben[1]. Szöghkorrelációs méréseket végeztünk, hogy a keletkezett új részecske létezését meggyőzőbben, és a tömegét pontosabban meghatározhatjuk.

Kis energiaveszteség, helyzetérzékeny detektorokra volt szükségünk. Minden szempontot figyelembe véve kiderült, hogy a legoptimálisabb erre a feladatra egy gáztöltés MWPC detektor. Az MWPC detektor két síkban kifeszített katód lemez közé helyezett anódsíkból épül fel. Az elektronokat az alapján érzékeli, hogy azok ionizálják a detektor munka gázát. A keltett ionok a vékony szálak közelében újabb ütközésekkel megsokszorozódva érik el a szálsíkokat. A lavinaszer sokszorozódás öt nagyságrenddel erősíti a detektált töltést.

A detektor mechanikai elrendezése a következő: a katód síkok 0,1 mm átmérőjű ezüst borítású rézhuzalokból épülnek fel, melyeket nyomtatott áramkörü lapra feszítettünk ki síkba, úgy, hogy az egyik sík szálait egyik irányba, a vele szemben lévő sík szálait pedig rá mer legesen. Ezeket a síkokat használtuk aztán a hely információ meghatározására. Az anód szálakat (10 μm átmérőjű arany borítású wolfram) kifeszítettük és ráforrasztottuk egy egyoldalas nyomtatott áramkörü lapra. Az anód és a katód síkok között távtartókkal 7 mm-es közt hagytunk. Az egész rendszert elektromos árnyékolás céljából egy alumínium dobozba helyeztük. A munka gáz áramlását és nyomását (közel a légköri nyomás) folyamatosan ellenőriztük, és szabályoztuk. Szabványos P10-es gázkeveréket (Ar(90%) + CH₄(10%)) használtunk kezdetben, majd később az Etán+Ar (50%-50%) keverék mellett maradtunk, az elektronok nagyobb driftsebessége miatt.

A számlálókénti kiolvasás, elsősorban gazdaságossági szempontból (síkonként 20 jelszál, minden jelszálhoz külön előerősítő, CFD, ...) nem volt megoldható, így az ellenállás láncos, és a késleltet művonalas kiolvasásokkal próbálkoztunk. Az első esetben a jelszálakat azonos nagyságú ellenállásokon keresztül kötöttük egyik végén a földre, másik végén egy szokványos töltésérzékeny előerősítőhöz. A teljes töltést szintén kiolvastuk egy előerősítőn keresztül, amit az anódra kötöttünk. Szabványos spektroszkópiai erősítőket használtunk, 2 s-os időállandóval a jelek erősítésére. A pozíció információt a síkonként bedigitalizált két jel arányából lehet számítani. Alacsony zajszintű előerősítőket, használva viszonylag kis gázerősítés mellett ($U = 3000\text{V}$) elérhető a detektorok stabil üzemeltetése. Az erősítéshez használt nagy formáló időállandó azonban torzításokat okozott a pozíció spektrumában magasabb beütésszámok esetén, míg a kifeszített szálak kapacitása nemlineáris effektusokhoz vezetett.

A jobb linearitás, és a nagyobb beütésszámok feldolgozhatósága érdekében áttértünk a késleltet művonalas kiolvasásra, ahol is a szálakat 2 ns/szál késleltetési idővel kötöttük össze, végeiket pedig gyors, áram érzékeny előerősítőkhöz csatlakoztattuk, amiket aztán TFA-hoz, majd CFD-hez kapcsolunk. Ebben az esetben a pozíció információt a két vég közötti időkülönbség szolgáltatja. Ebben az esetben nagyobb gázerősítési faktort kellett használnunk ($U = 4000\text{V}$). Ez a feszültség már közel volt a rendszer átütési feszültségéhez, de a detektor paraméterei, összehasonlítva az előző kiolvasási technikával, határozottan jobbak lettek.

Sikerült 1mm pozíció felbontást elérni, ami kevesebb, mint 2 foknak felel meg szögfelbontásban.

[1] A. Krasznahorkay et al., Atomki Ann. Rep. (2004); AIP proceedings 802 (2005) 236; Acta Phys. Pol. B37 239.

A kvarkanyag termodinamikája

Bíró Tamás Sándor
KFKI RMKI, Budapest

Áttekintem a kvarkanyag állapotegyenletének kvázirészecske értelmezését különös tekintettel a folytonos tömegeloszlásra. A nyomásgörbék kölcsönhatásmentes értelmezése véges tömegugrást és széles tömegeloszlást kíván.

A királyság (jobbkezes-balkézes szimmetria) régen ismert jelenség a molekulák és az elemi részek esetén.

Timár János
ATOMKI, Debrecen

Az utóbbi években páratlan-páratlan atommagok speciális konfigurációjú forgási sávjainak olyan duplázódását észlelték a 100-as és a 130-as tömegszám-tartományban, amely legjobban a királyság szimmetria sérülésével magyarázható. Ezen magyarázat szerint a háromtengelyűen deformált atommag-törzs forgásának valamint a két valencianukleonok az impulzuszórási vektora kölcsönösen egymásra merőlegesek, és a három vektor két energetikailag egyforma, jobb- és balsodrású rendszert alkot, melyek egymás királysági párjai.

Az előadásban szó lesz ezen királysági állapotok szerkezetéről, az atommag-királyság és az időtükrözési szimmetria kapcsolatáról, valamint a királysági atommagok kutatásának rövid történetéről és eredményeiről.

Gamma-keltési hatáskeresztmetszetek meghatározása deuteron indukált magreakciókban, ionnyaláb analitika a régészetben

Sziki Gusztáv Áron, Simon Alíz, Szikszai Zita, Kertész Zsófia, Dobos Erik, Uzonyi Imre és Kiss Árpád Zoltán
ATOMKI, Debrecen

A deuteron indukált gamma-emisszió (DIGE) – mint a részecskeindukált gamma-emisszió (PIGE) speciális esete – különösen a $3 \leq Z \leq 9$ rendszám-tartományban érzékeny analitikai módszer. A módszer kiválóan alkalmazható nukleáris mikroszondán is, lehetővé téve mikroszkopikus méretű minták vizsgálatát vagy nagyobb mintákon mikronnyi feloldású elemeloszlási térképek készítését.

A módszer rutinszerű laboratóriumi alkalmazásához alapvető fontosságú az analízis alapjául szolgáló magreakciók gamma-keltési hatáskeresztmetszeteinek ismerete. A MTA Atommagkutató Intézetében folytatott vizsgálataink célja a fenti adatok meghatározása az alkalmazások szempontjából fontos 0-2 MeV deuteronenergia-tartományban, az analitikai vizsgálatokhoz szükséges jó energiafelbontással és megfelelő pontossággal. A ${}^6\text{Li}(d,p\gamma){}^7\text{Li}$, ${}^9\text{Be}(d,n\gamma){}^{10}\text{B}$, ${}^{11}\text{B}(d,p\gamma){}^{12}\text{B}$, ${}^{16}\text{O}(d,p\gamma){}^{17}\text{O}$ és ${}^{19}\text{F}(d,p\gamma){}^{20}\text{F}$ magreakciók esetében a hatáskeresztmetszeteket a közelmúltban már meghatároztuk [1]. Az adatok becsült relatív bizonytalansága 5-6%.

Az előadásban ismertetjük a hatáskeresztmetszet-adatok meghatározásához alkalmazott eljárást. Emellett áttekintjük a proton/deuteron indukált gamma-emissziós analitika néhány interdiszciplináris alkalmazását különös tekintettel a régészeti vonatkozásokra.

[1] G. Á. Sziki, A. Simon, Z. Szikszai, Zs. Kertész, E. Dobos, I. Uzonyi, Nuclear Instruments and Methods in Physics Research Section B, elbírálás alatt

A kísérleti magasztrofizika jelene és jövője

Somorjai Endre
ATOMKI, Debrecen

Az elmúlt évtizedekben a magfizikából kinőtt magasztrofizika egyre nagyobb érdeklődésre tart számot. A technikai fejlődéssel egyre inkább lehetővé válik a csillagokban lejátszódó magreakciók laboratóriumi vizsgálata az ezen objektumokban uralkodó viszonyokat megközelítő, vagy azokkal megegyező energiáknál. Az eredmények elsősorban a nukleoszintézis részleteinek pontosabb megismeréséhez járulnak hozzá. Az előadás az ilyen irányú vizsgálatok jelenlegi helyzetéről, valamint a jövőben megoldandó feladatokról számol be röviden. Az ATOMKI asztrofizikai csoportjának egy-egy témaköréről külön előadások számolnak be, jelen összefoglalóban ezekre csak utalás történik.

Magfizikai vizsgálatok a proton-instabilitási vonal mentén könnyű atommagokban

Sohler Dóra
ATOMKI, Debrecen

Az elmúlt években egyre több elméleti munka foglalkozott a nukleon-nukleon kölcsönhatás izospin függésével. A radioaktív nyalábok megjelenése lehetővé tette, hogy kísérleti adatokat gyűjtsünk ehhez a témakörhöz a proton-instabilitási vonal mentén elhelyezkedő könnyű atommagok szerkezetének vizsgálatával. Európában a németországi GSI és a franciaországi GANIL rendelkezik olyan modern gyorsító berendezésekkel, ahol ilyen típusú kutatások végezhetők.

A ${}^{36}\text{Ca}$ atommag gerjesztett állapotainak keresésére és a stabil 36 S tükörmaggal való összehasonlítására a GANIL-ban végeztünk kísérletet. Az elsődleges ${}^{40}\text{Ca}$ nyaláb fragmentációjával állítottuk elő a másodlagos ${}^{37}\text{Ca}$ és ${}^{36}\text{Ca}$ nyalábokat, majd ezekből neutron és proton kilökéssel a ${}^{35,36}\text{Ca}$ körüli végmagokat. A keletkező atommagokat a SPEG spektrométerrel azonosítottuk, majd a legerjesztődés során kibocsátott gamma-sugárzásokat

BaF₂ detektorrendszerrel mértük. Az egyik legérdekesebb eredményként sikerült meghatározni a ³⁶Ca atommag első gerjesztett állapotának energiáját.

Kiegyenlítődés a nem-extenzív termodinamikában

Purcsek Gábor
KFKI RMKI, Budapest

Számos fizikai rendszer mutat hosszú ideig a megszokott Gibbs eloszlástól eltérő energia eloszlást. Nemrég kifejlesztett parton kinetikai modellünkben tanulmányozzuk a részrendszerek közötti energia kiegyenlítődést.

Nagy transzverz impulzusú azonosított töltött részecskék 17.3 GeV/nukleon tömegközépponti energián

László András
KFKI RMKI, Budapest

Azonosított nagy transzverz impulzusú ($p_T \approx 2,5$ GeV/c) töltött pion, proton és kaon spektrumokat és azok tulajdonságait mutatjuk be a legmagasabb SPS energián, ólom-ólom ütközések esetében. A bemutatott eredmények újak: nem kerültek még publikálásra.

A spektrumok néhány igen érdekes tulajdonságot mutatnak. Az egyik különösen érdekes tulajdonság, hogy a barion/mezon hozam arányt a transzverz impulzus függvényében ábrázolva, a görbe egy globális normálási faktor erejéig energiafüggetlennek mutatkozik (RHIC adatokkal végzett összehasonlítás). Felvetődik a kérdés, hogy milyen modell tudja egy ilyen tulajdonságot jósolni. Egy másik eredmény, amit a kapott részecskespektrumokból lehet nyerni, az a nukleáris modifikációs faktor (centrális/periferális hozam, megfelelően normálva) a transzverz impulzus függvényében. Ha a bináris ütközések számával normálunk, érdekes módon tapasztaljuk a centrális ütközésekben a nagy transzverz impulzusú részecskék elnyomódását, vagy legalábbis a Cronin-effektus hiányát. Ha pedig a meglökött nukleonok számával normalizálunk, akkor azt tapasztaljuk, hogy a modifikációs görbe kb. a 0-2 GeV/c intervallumban energiafüggetlenné válik (szintén a RHIC adatokkal végzett összehasonlítás).

Nukleáris anyagok biztosítéki (safeguards) ellenőrzése, ismeretlen (lefoglalt) anyagok vizsgálata

Lakosi László
MTA Izotópkutató Intézete

- A nukleáris (hasadó) anyagokról röviden: U-235, össz-urán, plutónium
- A biztosítéki (safeguards) ellenőrzés hazai és nemzetközi rendszere: Anyagmérleg-körzetek, NAÜ, EURATOM, jelentések, leltár, helyszíni ellenőrzések. Deklarálás, verifikálás. Terrorizmus, csempészet. Ismeretlen/lopott (illicit) anyagok.

- Vizsgálati módszerek: vizuális, roncsolásmentes, roncsolásos. Passzív és aktív módszerek (interrogáció). Igazságügyi szempontok illicit anyagok vizsgálatánál.
- Nukleáris anyagok roncsolásmentes mérése: néhány példa a hazai (intézeti) gyakorlatból
Passzív módszerek:
Besugárzatlan U-minták: dúsítás, teljes U-tartalom, kor meghatározása γ -spektrometriával. Csempészett anyag kimutatása legális izotópszállítmány mellett Ge és CdTe detektorral.
Reaktor-üzemanyag vizsgálata:
Friss üzemanyag-tabletták, fűtőanyag-pálcák, fűtőelem-kötegek
Besugárzott (kiégett), erősen sugárzó fűtőelemek, erőművi üzemanyag-kazetták:
  - Azonosítás (paksi SFAT: CdTe)
  - Kiegészítés-mérések (Ge), kisméretű (aktivációs, nyom-, buborék-detektorokkal és Si diózával)
  - Nukl. anyag-tartalom meghatározása (sérült kazetták) γ -spektrometriai (Ge és CdTe) és neutron-mérési módszerrel
 PuBe és egyéb neutronforrások Pu (aktinida)-tartalmának meghatározása neutron-koincidencia és γ -spektrometriai módszerekkel
Aktív módszerek kidolgozása neutron-interrogációval:
Linac fotoneutron-forrással
Radioizotópos (AmLi) neutronforrással
- Felkészülés roncsolásos módszerek kidolgozására (tömegspektrometria)

Barionok és mezonok keletkezése pA ütközésekben SPS energián

Varga Dezső
ELTE, Budapest

A nehézionok, mint nukleon-rendszerek ütközéseiben várt jelenségek pontos megértéséhez szükség van az "elemi", azaz a nukleon-nukleon (N+N) kölcsönhatások elegendően alapos ismeretére. A nehézion kutatások elsődleges stratégiája a N+N mérésekkel való összehasonlítás, ahol új jelenségként az elemi ütközések szuperpozíciójától jelentősen eltérő eredményeket értékeljük. Vannak viszont olyan folyamatok, melyek "elemiek", azaz nem kollektív jellegűek, mégis messze esnek N+N ütközések szuperpozíciójától: ezek ideális laboratóriuma a nukleon-atommag ütközés. Ilyen például a barion lelassulás, azaz a barionok átlagos impulzusának eltolódása a kis impulzusok felé.

Az előadás áttekinti az NA49 kísérlet elmúlt éveinek néhány releváns eredményét a fenti kérdéskörhöz kapcsolódóan. Barionok szisztematikus vizsgálatával kialakítható egy jól értelmezhető, két komponensből álló kép, amivel megérthető a barion lelassulás jelensége p+A illetve A+A kölcsönhatásokban, valamint a pionok keletkezésének főbb tulajdonságai.